

Referat från TCOs seminarium

”Ny kunskap för nya jobb – så kan fler ta språnget”

torsdagen den 24 september 2015

Moderator Cecilia Garne, journalist och statsvetare, hälsar alla välkomna till seminariet.

Därefter tar Eva Nordmark, TCOs ordförande, över och lyfter fram den samlade kompetens som publiken har och uppmanar alla att aktivt bidra med sina egna tankar och idéer under seminariet. Eva Nordmark berättar också kort om TCO och den bredd som finns bland de 14 förbund och 1,3 miljoner medlemmar som TCO organiserar och att medlemmarna tillhör välutbildade, samhällsbärande grupper.

Förbundens medlemmar har fått frågan om de är beredda att byta jobb. Intresset visade sig vara stort. Enligt den undersökning som Eva Nordmark refererar till svarade en tredjedel av tjänstemännen ja på frågan men att de ser brist på rätt utbildning som ett hinder. Tryggheten på framtidens arbetsmarknad ligger inte i det jobb som du har utan i de jobb som du kan få. Ökad rörlighet leder till högre produktivitet och bättre innovationsförmåga.

Teknikutvecklingen och globaliseringen gör att förändringar sker snabbt. Vidareutbildning är mycket viktigt och måste underlättas. Tiden då studier var något man ägnade sig åt i ungdomen är förbi. Bilden av en student måste förändras.

I den rapport som presenteras under seminariet framgår bland annat att utbudet av utbildning för yrkesverksamma har minskat på senare år, samtidigt som behovet av vidareutbildning i högskola och yrkeshögskola spås öka på grund av förändringstakten på arbetsmarknaden. Förändringarna på arbetsmarknaden beror bland annat på teknikutveckling och global konkurrens.

German Bender, rapportförfattare och utredare på TCO, presenterar rapporten "Ny kunskap för nya jobb – eftergymnasialt utbildningsutbud för yrkesverksamma".

Inledningsvis berättar German Bender att automatisering och digitalisering leder till att jobb försvinner men också att nya jobb tillkommer. Därefter visar han en bild där Sverige ligger i topp i Europa när det handlar om förändringar på arbetsmarknaden – att 57,3 procent av landets arbetstagare uppger att de har påverkats av nya arbetsmetoder eller av ny teknik på sin arbetsplats. Undersökningen har genomförts av Eurofound 2010 och heter "European Working Conditions Survey".

Varför är omställning och vidareutbildning så viktigt? Så lyder den centrala frågeställningen i German Benders rapport. Han sammanfattar svaren med att lyfta fram fem viktiga punkter. För det första har strukturomvandlingen lett till att människor måste kunna ta nya jobb och arbetsuppgifter. Vidareutbildning kan också öka arbetskraftens rörlighet och produktivitet. Den som har en hög utbildning ökar också sin egen förmåga att kunna efterfråga och använda sig av innovationer. German Bender menar också att omställning och vidareutbildning leder till att

människor får ett längre och mer produktivt yrkesliv som i sin tur ökar tillväxten och minskar försörjningsbördan. Han menar också att en befolkning med allt högre utbildningsnivå kräver ett livslångt lärande på eftergymnasial nivå.

German Bender bygger sin rapport på antagningsstatistik från Universitets- och högskolerådet samt Myndigheten för yrkeshögskolan under åren 2008-2014. Uppgifterna från UHR omfattar drygt 290 000 kurser och program. Uppgifterna från MYH bygger på drygt 4 300 program.

För att få en god bild av utbildningsutbudet har German Bender undersökt både utbildningar och antal platser. För att få en god bild av hur tillgängliga utbildningarna är för yrkesverksamma har han gått igenom kurser och program som är högst ett år långa. Han har också undersökt vilka utbildningar som ger på distans, deltid under kvällar och helger samt under sommaren.

Sammanfattningsvis visar statistiken att det finns få platser på korta utbildningar om max ett år. Andelen kurser på kvällar och helger har nästan halverats sedan 2008/2009, från en redan låg nivå. Andelen platser på utbildningar som ges på kvällar och helger är i stort sett oförändrad från 2008/2009 till 2014/2015. Andelen platser på korta deltidsutbildningar och korta distansutbildningar har också minskat de senaste sex åren. Utbudet av sommarkurser och program har minskat, från låga nivåer, med cirka 40 procent under den aktuella tidsperioden, till endast en dryg procent av det sökbara utbildningsutbudet.

German Bender har också tittat på statistik för gruppen äldre och återkommande studenter i högskolan och konstaterar att andelen äldre studenter minskar trots att åldersgruppens andel av befolkningen ökar. Andelen studenter över 35 år minskade med en tredjedel från 2008 till 2014.

Mot bakgrund av detta drar German Bender följande slutsatser:

- Mycket liten och minskande andel antagna till korta utbildningar på deltid
- Mycket liten och minskande andel antagna till korta utbildningar på distans
- Ytterst liten andel antagna till korta utbildningar på kvällar och helger
- Ytterst liten och kraftigt minskande andel antagna till sommarkurser
- Äldre studenter minskar kraftigt i antal och andel

När German Bender redogör för statistiken som gäller yrkeshögskolan, konstaterar han att det finns en ytterst liten andel platser på korta utbildningar och en ytterst liten andel kortare kurser, vars längd varierar mellan 3-6 månader.

För yrkeshögskolans del drar German Bender följande slutsatser:

- Mycket liten men ökande andel platser på korta utbildningar på distans
- Ytterst liten men ökande andel platser på korta utbildningar på halvtid
- Inga utbildningar på sommaren eller kvällar och helger
- Programstrukturen gör utbudet svårt att validera eller tillgodoräkna
- Korta utbildningstillstånd gör det svårt för studerande att återkomma efter avbrott

Efter att ha redogjort för problematiken presenterar German Bender TCOs förslag till omställningsuppdrag för det eftergymnasiala utbildningsväsendet.

När det gäller *utbildningsutbudet* menar TCO att yrkesverksammas behov måste beaktas i dimensioneringen mer än vad som sker idag. Vidare vill man se en ökning av utbudet med korta utbildningar och fristående kurser som ges under halvfart, kvällar och helger, på distans och under sommaren. TCO efterlyser också kurser och mer långsiktighet i yrkeshögskolan.

Myndigheter med bäring på yrkesverksammas omställning skulle också omfattas av omställningsuppdraget. Några exempel är Universitetskanslerämbetet, Universitets- och högskolerådet, Myndigheten för yrkeshögskolan, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Statistiska Centralbyrån.

Studiefinansieringen är en nyckelfråga för att yrkesverksamma ska kunna vidareutbilda sig. Några av alternativen som TCO föreslår att regeringen ser över för att underlätta omställning, är fler studiemedelsveckor, en höjning av fribeloppet så att den som vill studera kan arbeta vid sidan om studierna, en höjning av åldersgränsen för studiemedel och en större bidragsdel för omställare.

TCO anser också att *resurstilldelningen* bör ses över med lägre prestationskrav för den som läser på exempelvis sommarkurser, kvällstid, distans eller halvfart. Eventuellt kan man överväga ett separat system för omställning, med delfinansiering från andra politikområden.

Studie- och yrkesvägledningen bör utökas och anpassas även för yrkesverksamma.

När det gäller *antagning och behörighet* ser gärna TCO att ålder och yrkeserfarenhet återinförs som behörighetsgrund. Validering och tillgodoräknande behöver ses över eftersom det inte fungerar till fullo idag.

Den *nätbaserade utbildningen* har blivit styvmoderligt behandlad på senare år enligt German Bender. Därför menar han att den behöver stärkas och utvecklas särskilt för yrkesverksammas behov.

Uppdragsutbildningen är inte flexibel idag eftersom den kräver stora volymer och endast kan upphandlas av juridiska personer. TCO ser gärna ett system som gör det lättare för både lärosäten att anordna och för avnämarna att upphandla uppdragsutbildningar.

Efter German Benders presentation presenterar moderator Cecilia Garme panelen som består av Aida Hadžialić (S), gymnasie- och kunskapslyftsminister, Eva Nordmark, ordförande TCO, Patrick Krassén, policyanalytiker och ansvarig för immaterialrättsfrågor, Svenskt Näringsliv samt Christer Nylander (FP), vice ordförande i riksdagens utbildningsutskott.

Patrick Krassén tycker att det är bra att frågan om utbildning under hela yrkeslivet, inte bara unga människor lyfts fram. Han menar att det är en viktig fråga för näringslivet och önskar att frågeställningen breddas till att även omfatta privata aktörer. Han menar också att apporten har många förtjänster men han saknar diskussioner om samverkan med arbetslivet, till exempel vad det gäller fristående kurser. För att finansiera utbildning för yrkesverksamma kan föreslår han att möjligheterna till en så kallad kompetenspeng kan vara något att undersöka.

Christer Nylander menar att det är bra att TCO avdramatiserar utbildning under hela livet men han betonar att det är viktigt att inte tumma på kvalitetskrav. Det finns en konflikt i snabb omställning och kvalitet. Därför efterlyser han en diskussion som inte bara handlar om kvantitet utan också om kvalitet.

Eva Nordmark vill tillföra perspektivet att olika branscher och olika individer har olika behov. Därför måste både yrkeshögskolan och högskolan kunna motsvara arbetsmarknadens behov.

Aida Hadžialić berättar att hennes ministerportfölj handlar om kunskapslyft och omställningsbarhet. Hon betonar att det är en stor utmaning med tanke på att så många människor är arbetslösa. Ett annat problem enligt Aida Hadžialić är att medlemsföretagen i Svenskt Näringsliv vill anställa men att de inte hittar rätt kompetens. Enligt Aida Hadžialić bygger regeringen ut bristutbildningarna för att spegla arbetsmarknadens behov. Utbudet ska spegla den efterfrågan som finns hos arbetsmarknad och studenter vilket är nödvändigt för Sveriges framtida konkurrensfördelar. Högskola, Komvux och yrkeshögskola byggs ut som en del av regeringens uppgift att överbrygga den problematik som finns. Aida Hadžialić nämner budgetpropositionen och att högskolan byggs ut med 14 000 platser. Samtidigt betonar hon att utbudet hos lärosätena inte ska detaljstyras men att de ska spegla det som arbetsmarknaden efterfrågar.

Christer Nylander inflikar med att befintliga satsningar som lärarlyft och specialistutbildningar för sjuksköterskor bidrar till vidareutbildning men att det borde kunna användas inom flera områden.

Eva Nordmark tycker att det är bra att regeringen gör de satsningar som Aida Hadžialić beskriver men hon riktar kritik mot att regeringen satsar enbart på de som står utanför arbetsmarknaden. Eva Nordmark efterlyser en politik som också gynnar omställning för de personer som är mitt i arbetslivet eftersom det också öppnar fler jobbmöjligheter även för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. En önskan från Eva Nordmark är att regeringen riktar fokus till yrkesverksamma när de satsar på nästa steg i kunskapslyftet. Då ser hon gärna att regeringen ser över såväl utbildningsutbud som studiefinansiering och antagningssystem. Vad det gäller utbildningsutbudet efterlyser hon ett reellt samarbete mellan högskola, yrkeshögskola, omställningsorganisationer och facket.

Aida Hadžialić replikerar att studiefinansieringen ska ses över under steg två av kunskapslyftet, för att spegla dagens och framtidens arbetsmarknad på ett bättre sätt. Hon menar att regeringen redan satsar på yrkesverksamma. Förutom att se över studiefinansieringen vill regeringen att yrkeshögskolan ska ändras så att den som behöver läsa kortare kurser också ska kunna göra det. En remiss om kortare kurser är ute nu. Yrkeshögskolan behöver bli mer flexibel samtidigt som utbildningsutbudet måste vara långsiktigt.

Patrick Krassén uttrycker farhågor för att frågorna kan hamna mellan stolarna. Därför efterlyser han ett helhetsgrepp kring den centrala frågan om var i systemen vuxenutbildningen ska finnas och vad som är mest resurseffektivt. Han tycker också att systemen med validering måste bli smartare. Patrick Krassén hänvisar till Lars Haikolas utredning (SOU 2015:70) som visar att högskolan har långa ledtider. Därför

kanske uppdragsutbildning är en bättre lösning för yrkesverksamma. Universitetskanslerämbetet undersöker uppdragsutbildningen nu.

Christer Nylander ser studiefinansieringen för yrkesverksamma som en stor utmaning men nämner också kompetenskonto och avdragsrätt för köp av utbildnings som möjliga lösningar att se över. Han betonar att den enskilde individen måste ha makt att fatta egna beslut.

Eva Nordmark ser gärna mer kreativa lösningar på hur studiefinansieringen för yrkesverksamma ska se ut. Hon ser tre viktiga delar för finansieringen. Dels har staten ett ansvar genom att exempelvis höja fribeloppet och stötta småbarnsföräldrar, dels har arbetsgivaren ett ansvar för medarbetarnas kompetensutveckling. Men den enskilde individen måste också vara med och bidra.

Aida Hadžialić sträcker ut en hand till Christer Nylander och Folkpartiet och berättar att hon är villig att kompromissa om skolan och utbildningen för att inte få status quo under mandatperioden. Hon tror att Socialdemokraterna och Folkpartiet kan komma överens om mycket och betonar att samarbete över blockgränserna är nödvändigt för att politiken ska vara mer snabbfotad. Aida Hadžialić berättar att Myndigheten för yrkeshögskolan redan har fått i uppdrag att se över distansutbildningen och hon ser yrkeshögskolan som en bra utbildningsform med många sökande per utbildningsplats och med goda resultat – där nio av tio får jobb.

Christer Nylander menar att yrkeshögskolans styrka – att den är branschknuten – också är ett dilemma. Han ställer sig frågan: -” Hur gör man där det ännu inte finns branscher?”- Han belyser att det är svårt att ha nära samarbete med en obefintlig bransch. Christer Nylander vill också varna för att det finns tendenser till akademisering av utbildningar som blir längre och längre. Han vill också lyfta fram att humaniora behöver uppvärderas, att humaniora kan bidra till att göra människor långsiktigt anställningsbara: Bildning får inte stå i motsats till anställningsbarhet.

Eva Nordmark avslutar seminariet med att tacka alla medverkande, både panel och publik, som fyllde seminariet med intressanta diskussioner. TCO tar med all input från panel och publik i sitt viktiga arbete med omställning. Förutsättningarna för både yrkeshögskolor, universitet och högskolor är goda men uppdragen måste förnyas och förfinas.

Se hela seminariet live på www.tco.se/event